

Soejvengelle

Rapport över arkeologisk undersökning av samisk grav samt återbegravning av skelett, RAÄ 195:1, Tärna socken, Storumans kommun, Västerbottens län.

Västerbottens museum/Uppdragsverksamheten
Jans Heinerud, 2002 och 2004

Rapport över arkeologisk undersökning
av samisk grav, RAÄ 195:1, Tärna socken,
Storumans kommun, Västerbottens län.

Västerbottens museum/Uppdragsverksamheten
Jans Heinerud, 2002

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning

Inledning

- Syfte
- Frågeställningar

Undersökningsområdet (kultur- och naturgeografi)

- Topografi
- Fornlämningsbild

Tidigare dokumentation i området

Undersökningen

- Metod
- Resultat
- Fynd
- ¹⁴C analysen

Diskussion

Referenser

Tekniska och administrativa uppgifter

- Anläggningsbeskrivning
- Personal
- Fyndlista

Bilagor

Sammanfattning

Under en vecka i september 2001 utförde Västerbottens museum tillsammans med en representant från Vadtejen Saemiej Sijte (Vapstens sameförening) en arkeologisk undersökning av en samisk hällgrav i Tärna socken, Västerbottens län och som enligt tradition benämns Soejvengelles grav.

Graven har tidigare varit föremål för en undersökning. I samband med Nordiska museets Lappmarksundersökningar utförde etnologen Ernst Manker tillsammans med landsantikvarie Westin och Nils Axelsson från Ström 1950 en mindre undersökning av graven. Vid detta tillfälle fördes "vissa för bestämning lämpliga" skelettdelar till Nordiska museet för analys. Skelettresterna har sedan dess varit förvarade dels vid Nordiska museet, dels vid Statens historiska museum dit skelettresterna överfördes 1973. Efter undersökningen 1950 utlovade dock Manker i ett brev till Nils Axelsson att skelettresterna efter analysen skulle återföras till sin ursprungliga plats, vilket dessvärre inte skedde. Sedan några år tillbaka har Vadtejen Saemiej Sijte aktualiserat frågan och tillskrev 1999 Statens historiska museum angående detta. I en skrivelse från SHM (2000-06-28) lämnas bifall till ett återlämnade av skelettresterna under förutsättning att formerna kring återbegravningen är klargjorda samt att tillstånd till ingrepp i fast fornlämning som en återbegravning innebär inlämnas till Länsstyrelsen.

Med anledning av detta beslutade Länsstyrelsen att före det sker en återbegravning på platsen skall en arkeologisk undersökning genomföras.

Innan undersökningen utfördes en provtagning för ¹⁴C analys av skelettresterna, vilket daterade dessa till ca 1400-talets mitt (Bil. 4).

Resultatet av undersökningen 2001 visade att graven omplockats vid ett flertal tillfällen, vilket innebär att det är svårt att uttala sig om gravens ursprungliga konstruktion. Emellertid är rekonstruktionsförslaget som Manker/Westin redovisade vid undersökningen 1950 fullt rimlig, fig 3 (68). Påträffade fynd utgjordes av en yxa, ett knivblad, 13 mynt samt ett antal ben och tänder. Fynden kommer att sammanföras till de övriga fynden i samband med återbegravningen.

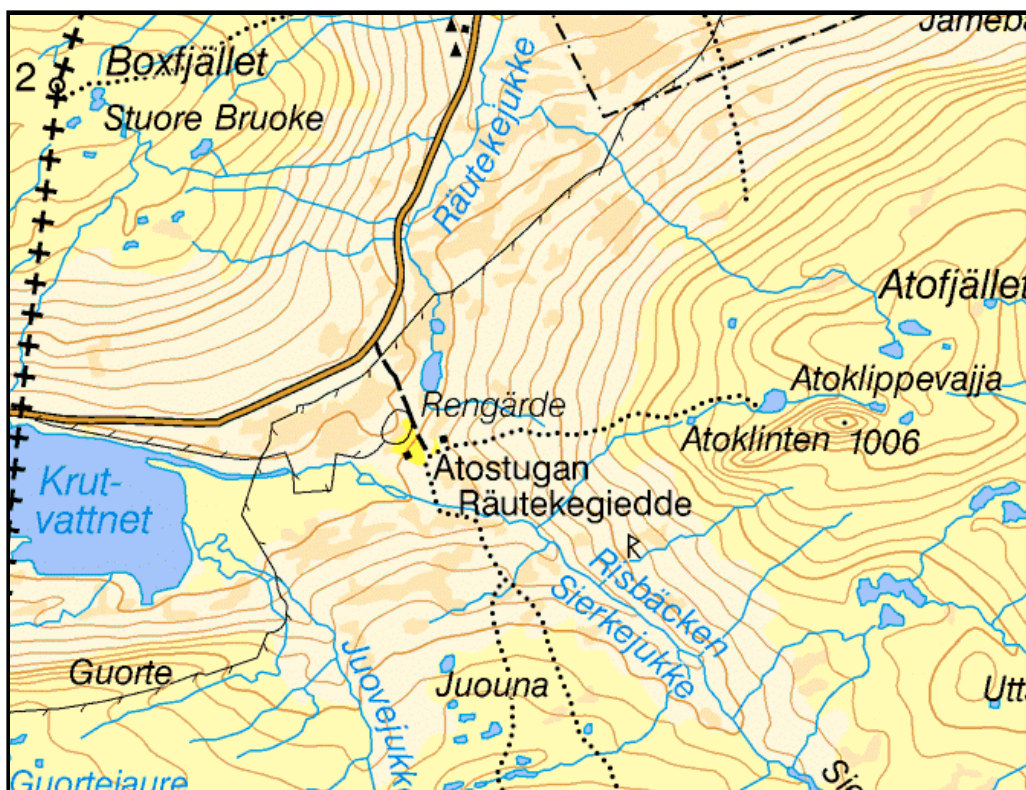

Fig. 1. Karta över Atoklinten och undersökningsplats (markerat med ett run-R). Skala 1: 50 000. Ur Blå kartan.

Inledning

Med anledning av förestående återbegravning av skelettresterna från RAÄ 195:1, Tärna socken (Soejvengelles grav) gav länsstyrelsen i Västerbottens län, Västerbottens museum i uppdrag att utföra en arkeologisk undersökning av graven (Lst dnr 220-8715-2001, 220-15004-2001).

Undersökningen utfördes under vecka 39 av Västerbottens museum tillsammans med en representant från Vadtejen Saemiej Sijte (Vapstens sameförening).

Följande rapport har upprättats av i:e antikvarie Jans Heinerud, Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten.

Syfte

Syftet med undersökningen var dels att dokumentera eventuella fynd och konstruktioner som inte hade uppmärksammas vid undersökningen 1950, dels att undersöka stratigrafi, jordmån och djup som ett led i att bedöma förutsättningarna för en säker återbegravning.

Frågeställningar

1. Att genom dateringen och undersökning relatera och koppla graven till omgivande miljö och lämningar.
2. Att genom en ny dokumentation av graven erhålla mer material som ytterligare kan belysa graven samt jämföra den med andra liknande gravar.

Undersökningsområdet (kultur- och naturgeografi)

Topografi

Området karaktäriseras av berget Atoklinten (1006 m ö h) som består av en svårvittrat bergart som domineras av mineralet serpentin. Undersökningsområdet är lokaliserat ca 3 km VSV om Atoklinten vid Risbäcken. Vegetationen i området är sparsam med inslag av gles fjällbjörkskog längs med Risbäcken. Hällgraven är belägen på en avsats på en mindre höjd i sydväst sluttande moränmark intill en myr och en mindre bäck.

Fornlämningsbild

I området kring graven finns lämningar efter en långvarig renskötsel bestående av härdar, kåtatomter, stalotomter, bengömmor, rengården, förvaringsanläggningar. Innan fornminnesinventeringen i området 1997, var endast Soejvengelles grav registrerad i fornminnesregistret, efter inventeringen tillkom 38 lokaler, varav tre nya gravar. Atoklinten är även i lokal tradition betecknat som ett heligt berg.

Enligt beskrivning i Kungörelser år 1913 tillhörde området Lappskatteländet Risfjäll.

Tidigare dokumentation i området

Soejvengelles grav omnämns och beskrivs första gången i samband med O. P. Petterssons inventering i området i början av förra seklet. Även Gustaf Hallström omnämner graven i samband med sina undersökningar i fjällområdet 1924. Emellertid är graven bäst dokumenterad av Ernst Manker i monografen Lappmarksgravar från 1961. Här redovisar han förutom sin undersökning, de efterföljande osteologiska analysresultaten av Gejvall även sägnen om graven och Soejvengelle som tidigare hade upptecknats av Axel Haugen. Graven var omtalad som "Skuggmannens" grav. Skuggmannens far var enligt traditionen en lappojke från Södra Storfjället som gifte sig med en norsk flicka. Deras första barn blev en stor och reslig son. Han var lika lång som sin skugga. Han dog dock i unga år och begravdes nedanför Atoklinten. I närheten av graven hade Nortmansläkten ett viste samt en förrådsgömma i en blockanhopning, vilken Soejvengelle beskyddade. Emellertid ansåg Soejvengelle Nortman och hans familj så störande att han med olika medel försökte få dem att flytta till en annan plats, vilket de också gjorde.

Resultatet från 1950 års undersökning visade att graven var 250 cm lång och ca 125 cm bred. I botten låg ett lager näver och ovanpå fanns rester efter ett ackjaborde samt den dödes ben, vilka var omrörda. Det finns uppgifter som tyder på att graven tidigare hade öppnats. O.P. Pettersson omtalar att några pojkar i slutet av 1800-talet "tagits sig före att lyfta af hållarna och genomsöka grafven, hvilken de funnit innehålla en kista af trä. En yxa och en knif vore de fynd, de hittade." Manker ansåg att den döde sannolikt hade legat begravd i en ackja som sedan varit ställd på näverbädd i gravens botten.

Vid undersökningen 1950 tillvaratogs "vissa för bestämning lämpliga" skelettdelar samt en del näverstycken. Den osteologiska analysen visade att det i graven legat en samisk man ca 160 cm lång med kraftiga muskelfästen som dött i 30-40 års åldern.

Fig. 2. Graven vid påbörjad undersökning 1950. Foto E. Manker.

Undersökningen

Metod

Innan undersökningen avfotograferades graven. Ett fristående koordinatsystem med X växande mot norr och Y mot öster upprättades. Fixhöjd togs från ett svävande nollplan 10 m över en större sten ca 6 m NV om graven. Därefter avritas graven i plan och i profil i skala 1:20 (Bil. 1-2).

Undersökningen började med att stenhällar som täckte gravgömman lyftes bort, varefter avtorvning av själva gravgömman vidtog. Undersökningen av jordlagren indelades i tre nivåer benämnt RN1-RN3, där RN1 utgjorde det översta lagret och RN3 bottenlagret. Samtliga lager dokumenterades med inmätningar, fotografering och avritningar. Dessutom vattensållades all jord i samtliga lager. Graven kom till stora delar att plangrävdes då jordlagren var mycket tunna, från torven ner till den ursprungliga marknivån var det i snitt 8 cm. Sammanlagt undersöktes ett 4,5 m² stort område.

Resultat

Resultatet av undersökningen visade på att graven förändrat sitt utseende vid olika tillfällen, bl.a. har stenhällar i graven flyttats, nedlagts och upprests. Ett tydligt exempel ser man när man jämför fotografier och ritningar från undersökningen 1950 med dagens situation. Ett exempel är de uppresta stenhällarna på den nordöstra långsidan. Vid undersökningen 1950 fanns inga hällar vare sig på långsidan eller på kortsidan. Detta kan man se om man tittar på Westin/Mankers uppmättningsritning som redovisar en tänkt placering av hällarna på långsidan resp. kortsidan, fig. 3 (65 B-C) (Manker 1961:159). Ett annat exempel rör själva gravgömman. Vid undersökningen 1950 nämner Manker att skelettdelarna var "lagda ihop i en hög i mitten av graven med ett par hällar över" (Manker 1961:157). Vid 2001 års undersökning konstaterades inga ytligt lagda stenhällar i mitten av graven, utan skelettdelarna som påträffades låg direkt i jorden, utan skydd av stenhällar. En möjlig tolkning är att stenhällarna i mitten av graven aldrig återställdes efter undersökningen 1950, utan man lät hällarna efter undersökningen stå uppresta längs med långsidorna. En annan teori är att stenhällarna vid ett senare tillfälle har lyfts och placerats längs med långsidan. Vid undersökningen 2001 påträffades i RN3, dvs. i botten och i den naturliga markytan, även flata liggande hällar i nordöstra delen av graven som vid en första anblick såg ut att vara anlagda, emellertid var flera av dessa hällar jordfasta. Själva gravgömman avtecknades med en mörkbrun färg och skelettdelarna låg direkt i jorden (bil. 3).

Det är svårt att göra en exakt rekonstruktion av hur graven ursprungligen såg ut, emellertid är rekonstruktionsförslaget som Westin/Manker redovisade 1950 fullt rimligt, fig. 3 (68) (Manker 1961:159).

Vid undersökningen 1950 nämner Manker att han påträffade en del näverstycken samt ett stycke av en ackjabord. Han tolkar detta att gravens botten varit klädd med en näverbädd varvid ackjan där den döde var begravd var ställd ovanpå (Manker 1961:157). En del näverstycken samt delen av ackjabordet fördes efter undersökningen till Stockholm för analys. Vid undersökningen 2001 påträffades enstaka mycket fragmentariska och sköra bitar av näver i graven, dock var dessa i så pass dåligt skick att de ej togs tillvara. Dessvärre framkom inga spår efter trä. En teori är att gravgömman varit så pass öppen efter undersökningen 1950 att näver och trämaterial eventuellt kan ha förmultnat. En märklig omständighet är dock att varken näverbitarna eller stycket av ackjabord finns kvar på SHM.

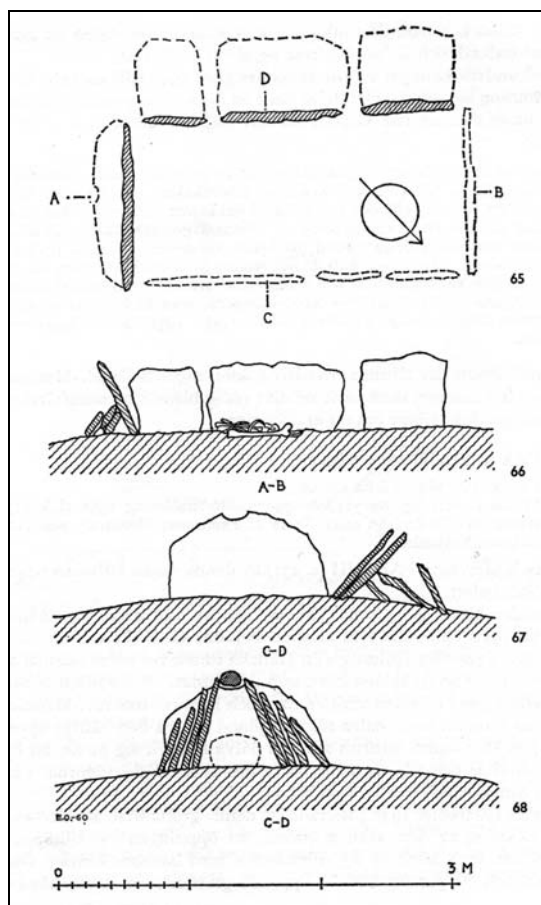

Fig. 3. Uppmätningsskiss av graven vid undersökningen 1950. Nr. 65: Plan, 66: Längdsektion, 67: Tvärsektion, 68: Rekonstruktion. Ritning av G. Westin och E. Manker.

Fig 4. Graven efter avtörning. Foto mot SÖ.

Fynd

Vid undersökningen påträffades fynd av en yxa, en avbruten kniv, 14 mynt samt ett antal skelettdelar som ben och tänder.

Yxan är en skafthålyxa av historisk typ, dvs. det finns inga formelement som exakt kan datera den. Yxan är något skadad i nacken samt tillplattad i eggen. Yxan är dessutom mycket tung.

Kniven är en smalbladig kniv med relativt kort och kraftig tånge. Den här typen av kniv med en rygg som har en obruten linje mellan tånge och rygg daterar Zachrisson till 1400-talet e. Kr. eller senare (Zachrisson 1976:65f).

Mynten är alla från 1900-talet, två från tiden före 1920, 10 från 1960-70-talet samt två från 1980-talet. Samtliga mynt påträffades längs med gravens kanter och ofta inkilade mellan två stenhällar.

Skelettdelarna utgörs till största delen av mindre bendelar, det rör sig om delar från bäckenet, revben, kotor, m.m. I materialet finns även nio tänder.

¹⁴C analysen

¹⁴C-analysen gjordes innan undersökningen. Provet utfördes genom ett mindre borrhov av ett revben. Dateringen gav 460 ± 55 BP. Kalibrerat ger det en datering runt 1400-talets mitt (Bil. 4).

Fig. 5. Soejevngelles grav efter nedgrävning till bottenlagret (RN3). Foto mot SÖ.

Fig. 6. Yxa och kniv påträffade vid undersökningen 2001. Foto VBM

Diskussion

Sedan Nordiska museets Lappmarksundersökningar under 1940 och 1950-talet har mycket få undersökningar av samiska gravar från medeltid och historisk tid utförts. Den senaste var undersökningen av en klippgrav i Frostviken i Jämtland 1986. I en klippanhopning på en bergshöjd i närheten av Gransjön undersöktes en grav, vilken genom fynden kunde daterades till medeltidens slutskede eller början av nyare tid (Sundström 1988). Genom Lappmarksundersökningarna samt genom andra undersökningar gjorda av t.ex. Hallström, Norrman, Sundström, m fl är de samiska gravarna från medeltid och historisk tid relativt bra belysta. Manker har i monografen *Lappmarksgravar* (1961) dels gjort en tillförlitlig morfologisk indelning av gravtyperna (stengrav, jordgrav samt grottgrav), men även utfört ett stort arbete beträffande gravarnas förekomster inom Sverige, gravarnas sammansättning (gravgåvor, likklädsel, svepning, kistorna) samt en genomgång av den muntliga tradition som uppstått kring gravarna. Emellertid saknas gravarnas kronologiska och rumsliga koppling till den omgivande miljön med dess bosättningar och övriga kulturlämningar i Mankers analyser.

En viktig problemställning inför undersökningen var därför att belysa gravens rumsliga och kronologiska koppling till den omgivande miljön med dess kulturspår, dvs. placera graven i ett kulturhistoriskt sammanhang. Som tidigare har nämnts fornminnesinventerades området nyligen. Resultatet av inventeringen var att flera lämningar efter kåtatomter, härदार, bengömmor registrerades. Det är naturligtvis svårt att tidsbestämma dessa lämningar utan ytterligare undersökningar, men mångfalden och det ålderdomliga intryck en del av lämningarna ger, tyder på att området sannolikt varit bebott i flera hundra år.

Det är därmed mycket troligt att bosättningar fanns i närheten när Soejvengelles grav anlades för ca 550 år sedan. Emellertid skulle det vara önskvärt att göra

ytterligare undersökningar och dateringar i området för att mer exakt kunna konstatera ett rumligt och ett tidsmässigt samband mellan graven och de övriga samiska kulturlämningarna.

Den andra frågeställningen rörde om den aktuella dokumentationen ytterligare kunde ge upplysning omkring gravens ursprungliga konstruktion samt jämföra den med andra liknande hällgravar i det samiska området.

I Mankers monografi "Lappmarksgravar" från 1961 redovisas ett antal varianter på stengravar och den som närmast liknar Soejvengelles grav är en grav vid Oredahke i Frostvikens socken, Jämtland. Här beskrivs en grav där "gavlarna utgjordes av uppresta stenhällar, och ovanpå låg det stora sådana tvärs över". En annan grav som har vissa likheter med Soejvengelles grav är graven vid Gäutavardo, vid Forsbäck i Tärna socken. Så här beskriver landsfiskal Lundberg graven vid påträffandet 1923 "och i af människor murad graf, hopsatt af stenhällar, så placerade att stenhällarna i en fyrkant runt runt om ställt å kant, stödda af kullerstenar, och deröfver på flaten en större stenhälla" (Zachrisson 1986:137). Graven vid Gäutavardo dateras genom föremålsfynden till 1300-tal, dvs. ca 150 år innan Soejvengelles grav anlades.

Man har även vid senare tiders fornminnesinventeringar funnit fler liknande hällgravar i närheten av Soejvengelles grav.

De här beskrivna och jämförbara hällgravarna visar stora likheter med det rekonstruktionsförslag som Westin/ Manker redovisar vid 1950 års undersökning av Soejvengelles grav (fig. 3 (68) (Manker 1961:159).

Referenser

- Manker, E. 1961. *Lappmarksgravar: dödsföreställningar och gravskick i lappmarkerna*. Acta Lapponica 17. Stockholm.
- Sundström, J. 1988. Graven vid Gransjön i Frostviken. *Åarjel-sæmieh-Samer i sør. Sæmien Sijte, Årbok nr. 3*. s. 136-144. Snåsa.
- Zachrisson, I. 1976. *Lapps and Scandinavians. Archaeological Finds from Northern Sweden*. Early Norrland 10. Stockholm.
- Zachrisson, I. 1986. *Studier i norrländsk forntid II*. Acta Bothniensia Occidentalis. Skrifter i västerbottninsk kulturhistoria. Umeå.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr: 220-8715-2001, 220-15004-2001

Ekonomisk karta: 24E 6-7 i-j

Höjd över havet: 680

Anläggningsbeskrivning

Undersökt yta: 4,5 m²

Undersökningsperiod: 2001-09-24 – 2001-09-28.

Tidsåtgång: 10 dv (fältarbete), 6 dv (förarbete samt rapport)

Datering: ca 1450-tal

Personal

Jans Heinerud (undersökningsledare, Västerbottens museum), Andreas Stångberg (Vadtejen Saemiej Sijte)

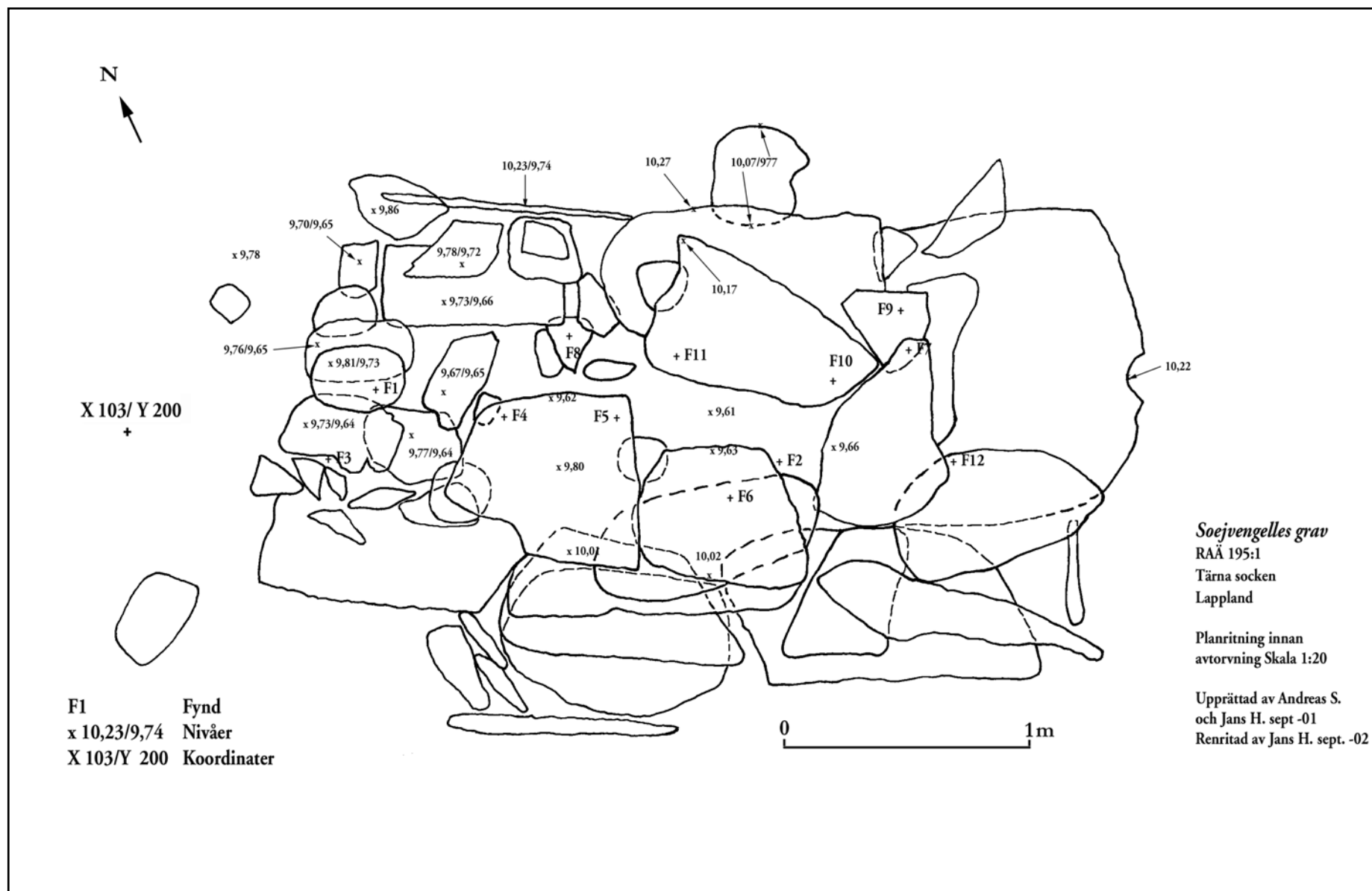
Ritningar och fotografier förvaras vid Västerbottens museum.

Fyndlista

Fyndnr	Objekt	Nivå	Koordinater
F1	Mynt 1 kr 1980	+9,67	X 103,16/Y 200,98
F2	Mynt 2 öre (järn) 1917-19 el 1942-50	+9,60	X 102,86/Y 202,62
F3	Mynt 25 öre 1918	+9,71	X 102,90/Y 200,80
F4	Mynt 1 kr 1978	+9,66	X 103/Y 201,47
F5	Mynt 10 öre 1969	+9,64	X 103,03/Y 201,93
F6	Mynt 1 kr 1966, 10 öre 1971, 10 öre 1973	+9,68	X 102,7/Y 202,4
F7	Yxa, järn, vikt 1052 gr l 139 mm br 59 mm tj 38 mm (nacke) 6 mm (blad)	+9,57	X 103,3/Y 203,1
F8	Kniv, järn vikt 16 gr l 58 mm (blad) 34 mm (tånge) br 18 mm tj 4 mm	+9,59	X 103,3/Y 201,75
F9	Mynt 1 kr 1969	+9,62	X 103,42/Y 203,08
F10	Mynt 1 kr 1973	+9,62	X 103,12/Y 202,72
F11	Mynt 1 kr 1977	+9,66	X 103,26/Y 202,17
F12	Mynt 1 kr 1982	+9,59	X 103/Y 203,40
Sällfynd	Mynt 10 öre 1972		

Bilagor

1. Planritning över graven innan avtorvning. Skala 1:20
2. Profilirritning över grav mot SV. Skala 1:20
3. Planritning över RN3, bottenlagret. Skala 1:20
4. ¹⁴C datering av humant revben

X 103/ Y 200
+

F1 Fynd
x 10,23/9,74 Nivåer
X 103/Y 200 Koordinater

Soejvengelles grav
RAÅ 195:1
Tärna socken
Lappland

Planritning innan
avtorvning Skala 1:20

Upprättad av Andreas S.
och Jans H. sept -01
Renritad av Jans H. sept. -02

Sojevungelles grav

RAÄ 195:1

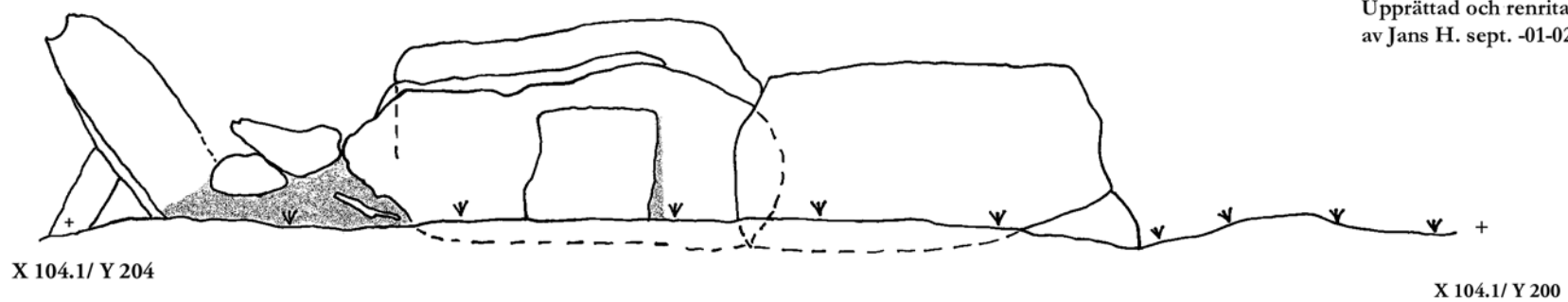
Tärna socken

Lappland

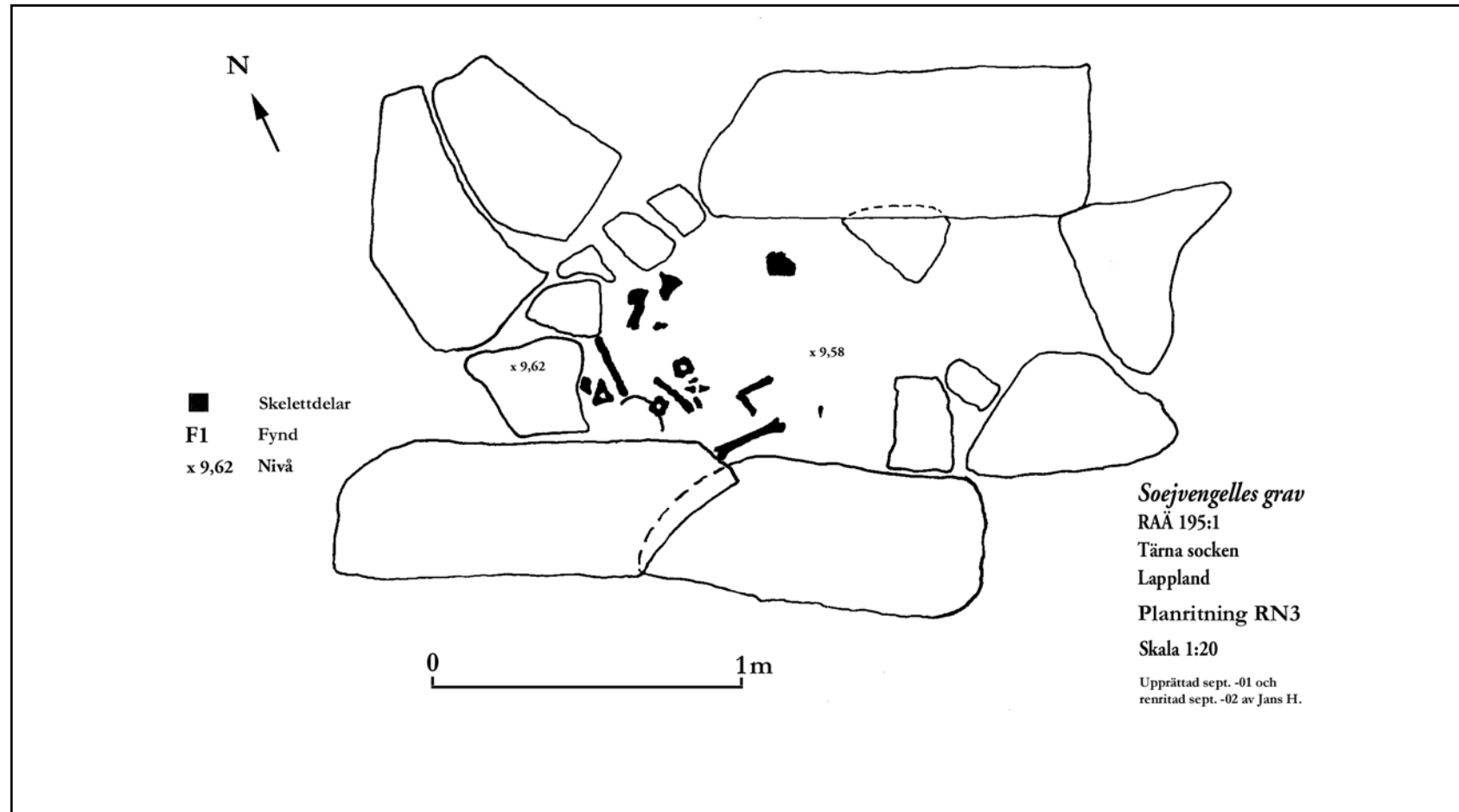
Profilritning

Skala 1:20

Upprättad och renritad
av Jans H. sept. -01-02

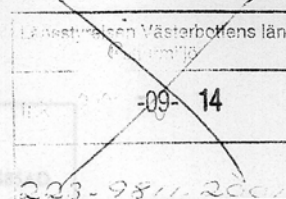

0 1m

ÅNGSTRÖMLABORATORIET
 AVD FÖR JONFYSIK, ^{14}C -LAB
 UPPSALA UNIVERSITET

Uppsala 2001-09-06

Jans Heinerud
 Västerbottens museum
 Gammlia
 Box 6083
 906 03 UMEÅ

Resultat av ^{14}C datering av humant revben.

Förbehandling av benmaterial (HCl-metoden):

1. Mekanisk rengöring av ytan. (skrapning, ev. sandblästring)
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat, urkokt vatten pH=3.
3. Krossning i mortel.
4. 0.8M HCl tillsätts, omrörning (cirka 10°C, 30 min.) (karbonat bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten och värms under omrörning (90°C, 6-8 timmar). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del (kollagenet) återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms förbränns till CO_2 -gas som i sin tur Fe-katalytiskt grafiteras före acceleratorbestämningen.

I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

RESULTAT

En korrektion motsvarande $\delta^{13}\text{C} = -19,1 \text{ ‰}$ mot PDB har utförts.

Labnummer	Prov	^{14}C ålder BP
Ua-18196	Tärna sn, Suoivongaella dnr 1155/73	460 ± 55

Med vänlig hälsning

Göran Possnert

Göran Possnert/Maud Söderman

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax
Box 534	Lägerhyddsvägen 1	018-471 0000	018 555736
751 21 Uppsala	Uppsala	Direktval 471 3059	
		E-post: Goran.Possnert@Angstrom.uu.se	

Rapport över återbegravning av skelett,
RAÄ 195:1, Tärna socken, Storumans
kommun, Västerbottens län.

Västerbottens museum/Uppdragsverksamheten
Jans Heinerud, 2004

Återbegravningen

Efter den avslutade undersökningen av hällgraven, 2001, vidtog ett planeringsarbete inför återbegravning av Soejvengelle. Den 23 mars 2002 höll sameföreningen tillsammans med Jan Sundström, Länsstyrelsen, Jans Heinerud, Västerbottens museum och Inga-Maria Mulk, Åtjte ett planeringsmöte i Tärnaby. Det huvudsakliga syftet med mötet var att överenskomma om tillvägagångssättet för återbegravningen, gravtäckning, rekonstruktion av graven samt tidpunkt för förrättningen.

Undersökningen 2001 visade att den döde inte var nedgrävd, utan låg ovan mark, vilket även är det traditionella gravskicket för hällgravar. Sameföreningen ansåg att man vid återbegravningen skulle frångå detta på grund av den lättillgänglighet och skaderisk det skulle innebära om graven endast var skyddad av några hällar som lätt kunde lyftas bort. Kvarlevorna borde därför nedgrävas och ytterligare säkras med några tyngre stenhällar ovanpå. Beträffande gravtäckning så ansåg sameföreningen att skelettresterna och gravgåvorna skulle ligga på ett renskinn och placeras i en manslång ackja. Ackjan skulle sedan, när den placerats i graven övertäckas med näver, stenhällar och jord. Därefter skulle sedan hällgraven rekonstrueras efter E. Mankers förslag (se fig. 3). Rekonstruktionsförslaget byggde på en hällgrav med ett mittlås av en trästock vilande på två gavelhällar med uttag för mittåsen. Stenhällar har sedan lutats mot stocken och på så sätt har stenhällarna bildat ett tak över ackjan. Vid mötet diskuterades rekonstruktionsförslaget ytterligare och det finns mycket tyder på att graven ursprungligen har haft detta utseende. Vid undersökningen påträffades den ena av gavelhällarna, den andra ligger troligen dold i slänten i området väster om graven. Vid fornminnesinventeringar i området har andra hällgravar gavelhällar med uttag registrerats (se även s. 9ff).

Tidpunkt för återbegravningen bestämdes till hösten 2002.

Efter tillstånd till återbegravningen från länsstyrelsen (220-2819-2001) skedde återbegravningen av Soejvengelles kvarlevor och rekonstruktionsarbetet med hällgraven den 11 oktober 2002.

Nedan följer en bildsvit av återbegravningen samt av rekonstruktionsarbetet av hällgraven.

Arbete med att iordningsställa ackjan och renskinnet.

Ackjan med de ilagda skelettresterna

Ackjan transporteras på en bår gjord av två sammanfogade slånor till gravplatsen vid Risbäcken

Den uppgrävda graven. Foto mot SÖ.

Ackjan placerad på stenhällar och näver. Foto mot SÖ.

Ackjan övertäcks med näverstycken, stenhällar och jord. Foto mot SÖ.

Gravens mittås är på plats och gavelhällarna är uppresta. Foto mot SV.

Färdigställd rekonstruktion. Foto mot S.

Färdigställd rekonstruktion. Foto mot SÖ.

Hällgraven och den omgivande miljön. Foto mot S.

Utsikt mot Atoklimpen. Foto mot NÖ

**VÄSTERBOTTENS
MUSEUM**

Box 3183, 903 04 Umeå
Telefon 090-17 18 00. Telefax 090-77 90 00.
info@vasterbottensmuseum.se
www.vasterbottensmuseum.se